

Fiat 600 se je zaletel v tovornjak, ker je na križišču neenakovrednih cest izsiljeval prednost. Fiat 1300 se je zaletel v nasproti vozeči avtobus, ker je v megli prehiteval tovornjak ... Težave nam je delal edino veznik, učenci so hoteli rabiti zato ker namesto običajnega knjižnega ker. Na podoben način se da obravnavati tudi ostale vrste zloženih stavkov.

Pokazana metoda ima svoje dobre in slabe strani. Zahteva precej ustvarjalnosti, tako učitelja kot učencev. Nevarno je, da ob zanimivi vsebini učenci skoro pozabijo na jezikovne oblike. Dobro pa je, da se ostrí čut za knjižne jezikovne oblike ob čisto življenjskih situacijah. Želel bi, da bi se ta metoda širila, si našla ustvarjalnih pristašev in se do dobra preizkusila v praksi.

Franc Zagar

ZAPOSILITEV IN POLOŽAJ SLAVISTOV NA ŠOLAH I. IN II. STOPNJE

Nameni reformnih prizadevanj na področju našega šolstva so nam znani. Poglaviti smoter je gotovo tale: z novimi učnimi programi in modernejšimi metodami ter z materialno podporo je treba preobraziti v neki meri stagnirano šolstvo, kvalitetno zvišati raven splošne izobrazbe ter uvesti samoupravljanje v učnovzgojne zavode. Ker je šolstvo zelo delikatno področje, ki ne dopušča prepogostega eksperimentiranja, je popolnoma jasno, da pot do zastavljenih smotrov ni lahka, da so se tu in tam pojavile izkrivljene podobe šolske reforme, nekaj meglenih pojmovanj in brezbriznega odnosa do bistvenih vprašanj.

Decentralizacija na področju šolstva je mnoge učiteljske kolektive nehote nekoliko osamila. Naenkrat med posameznimi kolektivi in strokami ni bilo več prave povezanosti, in sicer v trenutku, ko je bilo treba iskati in ubirati nova pota v šolstvu. Zato je često vsak kolektiv zase, ne da bi mogel upoštevati izkušnje ali izsledke drugega kolektiva, trošil neverjetno veliko energije in časa pri iskanju novih poti in rešitev, ko bi bila lahko pot ob združenih močeh in določenih pravočasnih sugestijah izvedencev mnogo krajša in lažja.

Tak primer trošenja dragocenih pedagoških sil je bilo opaziti npr. pri uvajanju samoupravljanja v učnovzgojne zavode. Sam po sebi pomeni ta preobrat novo veliko obdobje v našem šolstvu, vendar pa tega momenta nismo znali v pravi meri izkoristiti. Aktivnost, ki je bila sprožena, je bila usmerjena preveč v materialno plat, prosvetni delavci so jo občutili bolj kot breme namesto olajšanja. Množice pedagogov so na desetine in desetine večerov in ur presedele v zbornicah, ko so razpravljale zgolj o finančno materialnih vprašanjih svojega zavoda. Pri tem je bilo gotovo na škodi njihovo učnovzgojno delo. Toda kljub takemu trošenju sil so našli dobre rezultate in dobre rešitve le zrel in objektivni kolektivi, drugi pa so nekatere že uveljavljene norme zavrgli, nove pa ne kažejo, da so pravične. Zgodilo se je, da se je ponekod z novim načinom delitve osebnih dohodkov vneslo v kolektive medsebojno nerazumevanje in špekulantsko omalovaževanje posameznih področij učnovzgojnega dela.

Kakšne anomalije je vneslo stihijsko nastajanje pravilnikov o delitvi osebnih dohodkov, nam povedo nekateri podatki iz ankete, ki jo je izvedlo SDS v marcu in aprilu 1963. Ti podatki pravijo, da je učna obveznost na posameznih šolah v SRS dokaj različna, čeprav je bila pred uveljavljanjem samoupravljanja v učnovzgojne zavode z zakonom določena, gotovo da na podlagi opažanj in izkušenj.

Učna obveznost slavistov, ki so odgovorili na anketo, je v razponu od 18 do 30 ur tedensko. V 65 primerih od 150 imajo slavisti 20 urno ali manjšo (7 primerov) učno obveznost, v 85 primerih pa 22 urno ali celo višjo učno obveznost. Nekatere slaviste bremenijo še obvezne nadure po predmetniku. Pri 23 urni učni obveznosti ima neki slavist še 10 nadur, pri 28 urni učni obveznosti ima slavist kot predavatelj materinega jezika sicer dve uri manj, še vedno pa 4 nadure, pri 27 urni učni obveznosti ima nekdo še 3 nadure, pri 29 urni 4 nadure, en primer pa je s 30 urno učno obveznostjo.

Ni treba izgubljalati besed o tem, kako kvarno lahko vpliva prekomerna zaposlitev na kvaliteto dela v razredu, na učiteljevo počutje in razpoloženje. Menim, da je pravilna odločna zahteva, da bodi učna obveznost na vseh šolah enaka za vse predavatelje, na srednjih šolah 20 ur, na osnovnih šolah 22 ur.* Kakšen smisel ima npr. 30-urna učna

* S tem predlogom se kolegi iz južnih republik niso strinjali, ker že imajo 20 ur, zahtevajo pa 18 urno učno obveznost. Sestavek sem kot poročilo prebral na lanskem ohridskem slavističnem kongresu.

obveznost na neki strokovni šoli v Mariboru! Po predmetniku sta slovenščini na tej šoli odmerjeni dve uri tedensko, kar pomeni, da bi moral slavist poučevati v petnajstih oddelkih. Pa si zamislimo, kakšno bo to njegovo delo! Razumeti je treba in nepristransko upoštevati močno razvejano področje slavistovega učnovzgojnega dela, vedeti, kakšne napore to delo zahteva, pa bomo spoznali vso zaletavost takih določb, za katere se odločajo v obdobju decentralizacije šolstva posamezni učiteljski kolektivi, ne da bi pravično ocenili delo posameznih strok. *Omeniti pa je treba tudi slaviste, ki si hote in na silo lovijo nadure, da bi čimveč zaslužili. Znani so primeri, da se predavatelji ženejo za tem, da bi lahko čimveč poučevali, tudi po 46 ur tedensko. Menda pri taki zaposlitvi ne more biti več govora o sodobnem in učinkovitem pouku, pa tudi o zrelosti in pedagoški uvidevnosti šolskega vodstva ne. Rešitev je le ena: učnovzgojno osebje je treba primerno nagradjevati za osnovno dejavnost, da ne bo prisiljeno iskati si potrebnega zaslужka s prekomernim in nikomur koristnim poučevanjem. Lov za urami je namreč predvsem socialnega značaja.*

Učni načrt oziroma pedagoški poklic kot tak zahteva, da mora slavist ob rednem pouku opraviti vrsto del, ki se jim nikakor ne more in ne sme izogniti. Med taka dela spadajo poprave šolskih nalog. Z anketo smo ugotovili, da porabi slavist za poprav ene šolske naloge povprečno 10 do 15 minut, pa tudi do 20 minut in več. Pri popravi je treba upoštevati jezik, stil, pravopis, zgradbo, vsebino, napake pa si mora korektor izpisati, da je lahko poprava konstruktivna in vzgojna. Če računamo, da porabi slavist za popravo ene šolske naloge v 6. razredu osnovne šole 12 minut, dobimo pri 35 učencih in za šest nalog na leto 42 ur. V 7. in 8. razredu bo porabil za štiri naloge po 28 ur, skupaj torej samo za tri razrede na leto 98 ur, medtem ko uči navadno v petih razredih. Upoštevati moramo še popravo, ki mora biti temeljita. Če hočemo doseči smoter pouka, teh poprav ne moremo le vidirati, ampak jih je treba znova brati in po potrebi korigirati. Tudi to delo zahteva svoj čas in napor. Svoje dokazovanje, opirajoče se na temeljite analize posebnih komisij, lahko strnemo v ugotovitve, da porabi slavist, ki poučuje na osnovni šoli, pri normalni učni obveznosti za popravo šolskih nalog od 160 do 180 ur na leto. V srednjih šolah ta številka ni bistveno drugačna, pri 30 učencih in do 20 minutni popravi dobimo tudi do 200 ur letno ali 4 do 5 ur tedensko.

Ali je potemtakem za dve uri zmanjšana učna obveznost za to vrsto opravljenega dela zadostna stimulacija? Menimo, da ne, kajti ti dve uri priznavata le nekako slabo polovico opravljenega dela. *Zato bi morali zmanjšano učno obveznost kot stimulacijo za popravo šolskih nalog odkloniti.* Za to vrsto dela bi moral dobiti slavist ustrezno redno nagrado.

Zanima nas, kako upoštevajo slavistovo delo pri popravah šolskih nalog pravilniki o delitvi osebnih dohodkov po naših šolah. Od anketiranih tovarišev jih 61 ne dobi prav nobene nagrade, 67 je takih, ki imajo za dve ali eno uro zmanjšano učno obveznost, 22 pa jih dobi nagrade v določenih denarnih zneskih, ki so pa močno različni. Tako dobi tovarišica na neki srednji strokovni šoli, kjer pripisujejo materinščini tretjerazredni pomen, le 400 din za vse delo v zvezi s popravami, medtem ko je pred sprejetjem pravilnika z zmanjšano učno obveznostjo le dobila 3360 din. Na neki osnovni šoli dobivajo slavisti 800 din mesečno, prav toliko, kolikor tudi vsi drugi, ki popravljajo zvezke — učitelji tujih jezikov, matematiki in razredni učitelji od 1. razreda naprej. Gotovo je prav, da za posebno delo dobi vsakdo nagrado, ki mu gre, vendar pa je več kot jasno, da razlike, kar se kvantitete dela tiče, obstajajo. Nadaljnje nagrade so 1000, 1200, 1800, 2000, 2400, 2700, 3000, 3200, 3500 do 6000 dinarjev mesečno. Le na dveh anketiranih šolah imata slavista zmanjšano učno obveznost, poleg tega pa dobivata še določeno denarno nagrado, pri 20-urni učni obveznosti še 2625 din in pri 18-urni učni obveznosti še 2400 din. Pripomniti je treba, da v večini primerov dobivajo slavisti te nagrade za svoje celotno posebno delo, ne samo za popravo šolskih nalog.

K bistvenemu in nujnemu opravljenemu delu slavistov na vseh šolah sodijo tudi poprave najrazličnejših domačih nalog in zapiskov o domačem branju. Glede na smoter, ki ga zahteva pouk materejnega jezika, se temu težaškemu delu ne bi smel izogniti noben slavist. Jezikovno kulturo učenecv je treba graditi in vzgajati dosledno ter sistematično.

Za popravo takih nalog porabijo naši anketiranci različen čas. Najmanjša poraba časa je dve uri na teden — dobra desetina anketirancev, prav toliko jih porabi 3, 4 in 5 ur na teden, največ pa jih presedi pri tem poslu po 6 ur na teden, na težjih šolah pa porabijo nekateri kolegi po 9, 10, 11 pa tudi do 17 in 18 ur na teden. Ponovno je treba poudariti, da bi moralo biti glede na perspektive in smoter pouka materejnega jezika tako delo obvezno za vsakega slavista, ker pa ni nikjer stimulirano, mnogi tega ali ne oprav-

ljajo sistematično ali pa le površno. Med anketiranci imamo le en primer, kjer zbor poprav domačih nalog posebej nagraduje — 1750 din, sicer pa za to delo ne dobiva nihče posebne nagrade, češ da to delo »spada k predmetu«, kolikor pač tudi to delo ni upoštevano pri zmanjšani učni obveznosti in v že omenjenih denarnih nagradah.

Nismo omenili cele vrste drobnih poprav raznih narekov, takih in drugačnih pravopisnih, slovničnih ali drugih vaj. Menimo, da so to pismeni izdelki, ki zares »spadajo k predmetu«, in da se podobnim vajam, kontrolkam, tudi pri nekaterih drugih predmetih ne moremo izogniti.

Včasih slišimo očitke, češ da je vsako precenjevanje ali podcenjevanje posameznih predmetov škodljivo. Poudariti moramo, da ne gre za predmet, ampak za delo, da gre za večjo, včasih po obsegu izjemno obremenitev, ki največkrat ni nikjer stimulirana. Priznavamo, da so vsi predmeti enako pomembni pri rasti učenčeve splošne izobrazbe, da pa vsak predmet ne zahteva enake angažiranosti učitelja.

Pomembno mesto in vlogo pri učnovzgojnem procesu na šoli ima vsekakor knjižnica. V glavnem jo vodijo slavisti. Anketa je pokazala, da knjižnica slavista močno zaposluje, tako da le redki porabijo za delo v njej samo 4 ure mesečno, večina 12, 14, 16, 20 pa tudi 30 ur na mesec. In kakšne so nagrade za to delo? Od 60 primerov jih 21 ne dobi niti dinarja, čeprav delajo po 4, 8 in 12 ur mesečno. Nekatere je delo v knjižnici — 12 ur — vključeno v višjo učno obveznost, drugod ga štejejo kot eno ali dve naduri, ponekod v kvaliteto dela, kar je nesmisel, največ pa je primerov, ko dobijo knjižničarji pavšalni dodatek, ki pa je tudi dokaj različen, kar je seveda lahko odvisno od velikosti knjižnice. 6000 din je najvišji znesek, ki ga kdo dobi za delo v knjižnici. Nadaljnje nagrade so po 4000 za 10 do 15 urno delo, 3400 za 12 urno, 3200 za 16 urno, 3000 za 30 urno, 2500 za 12 do 16 urno, 2400 za 20 urno, 1200 za 12 urno, 1100 za 12 urno, 1050 za 10 urno, 1000 za 5 urno, 900 za 4 urno, 600 za 6 in 16 urno, 500 za 4 urno, 300 za 8 in 16 urno ter 67 dinarjev za 5 urno delo v knjižnici. Številke nam zgovorno kažejo, kako neenotno režejo naše šole kruh za približno enako delo.

Večina slavistov deluje tudi pri tako imenovanih svobodnih aktivnostih, pripravljajo proslave, vodijo najrazličnejše krožke, so mentorji šolskih listov in literarnih glasil in drugo. Za to vrsto dejavnosti porabijo anketirani slavisti povprečno 13 ur na mesec, najmanj 4, največ pa tudi 30. Ugotovili smo, da dve tretjini slavistov za to posebno delo ne dobiva nobene nagrade, drugim štejejo učiteljski zbori to dejavnost v prejemke po kvaliteti dela. Denarne nagrade pa se gibljejo od 250 za 12 urno delo, 750, 1000 in 1600 za 7 do 12 urno delo. Gotovo so nekatere vzroki, da se posebne obremenitve tako različno nagradujejo. Morda je v tem nekoliko neobjektivnosti, bolj verjetno pa to, da učiteljski zbori nimajo dovolj denarnih sredstev, saj je čutiti glede prejemkov prosvetnih delavcev na šolah znova neko stagnacijo. Globalna vsota je določena za vse leto, ni možnosti za večje diferenciacije, ker moraš komu vzeti, če hočeš drugemu dati.

Kaj pravijo o teh problemih anketiranci sami? V večini primerov so odgovori apatični in pesimistični, češ saj nič ne pomaga. Kako polovico anketirancev najbolj demoralizira dejstvo, da za svoje delo v zboru ne najdejo priznanja. Pri pravilnikih je odločala večina, ki na nekaterih šolah kaže veliko mero neuvidevnosti, neobjektivnosti, pristranosti in nerazumevanja. Pripombe o pomanjkljivostih pravilnika, obrazložitve, podprte s konkretnimi številkami, in izčrpana analiza odnosov so sprožile reakcijo, očitke, češ da je slavist sebičnež, slavisti nasploh pa neka posebna kasta. Glede nekaterih izvenrazrednih dejavnosti je splošno mnenje, da je to slavistova dolžnost, češ da drugi za to niso sposobni. Če pa slavist gara preko mere, če se toliko ubada z nečim, kar se zdi komu nepotrebno, neproduktivno, tedaj je pač slavist nespameten.

V osnovnosolskih kolektivih se je v glavnem izoblikovalo mnenje, da med predmeti ni razlik glede kvantitete dela, da so poprave povsod, tudi v nižjih razredih enako zahtevne in pogoste in da je to delo tako ali tako treba narediti v okviru tedenskih 42 ur. Vendarle pa je nekaj osnovnih šol, ki so slavistu znižale učno obveznost za dve uri, ali pa dobiva za posebno delo določeno mesečno nagrado. Tudi na gimnazijah so kriteriji za vrednotenje slavistovega dela različni, prav tako na strokovnih šolah in učiteljskih.

Razni taki negativni pojavi v odnosu do slavistovega dela seveda niso nekaj splošnega, zasledili smo jih v dobri polovici anketiranih slavistov. Drugod učiteljski kolektivi po svojih materialnih možnostih in tudi moralno podpirajo slavistovo delo in ga nagradujejo.

Iz dosedanjih podatkov je razvidno, da so kolektivi različno ocenili slavistovo delo in da ga različno nagradujejo. Pravilniki vsekakor kažejo podobo medsebojnih

odnosov v posameznih kolektivih in stopnjo njihove zrelosti. V tistih kolektivih, v katerih so gledali pozitivna načela samoupravljanja le skozi dinar, je prišlo do določenih nenormalnih pojavov, ko je bilo treba objektivno vrednotiti delovna področja in kvantiteto zahtev pri posameznih predmetih. Pri delitvi osebnih dohodkov pa bi morali izhajati iz temeljnega načela, veljavnega v naši družbi, da bodi človek nagraden za delo, ki ga dejansko opravlja. Upoštevamo in vemo, da ni le slavist tisti, ki mu zahteve predmeta nalagajo razmeroma več dela, priznavamo, da ima tudi učitelj tujih jezikov zlasti na srednji šoli veliko dela s popravami šolskih in drugih nalog, da se ubadajo s popravami nalog tudi matematiki. Priprave na pouk so nekaj čisto drugega — te so lahko za vsakega vestnega učitelja enako zahtevne in obsežne. Menimo torej, da ni nikakršnega opravičila za samovoljno zviševanje učne obveznosti; samoupravnih načel si nikakor ni moč razlagati tako, da bi v njihovem imenu jemali in kršili to, kar smo že imeli in kar smo si zakonito priborili.

Za zaključek je treba poudariti tole: Analize odgovorov na anketna vprašanja in natančna proučevanja dejanske zaposlitve slavista na šolah različnih stopenj so pokazala, da je slavist resnično močno angažiran v svoji stroki in da pomeni zanj razvejana dejavnost, značilna za ta predmet, posebno obremenitev. Pomisliti je treba, koliko dolgotrajnih in obširnih priprav zahteva pouk, zlasti v reformirani gimnaziji, pa tudi na vseh drugih šolah ob občutnem pomanjkanju učbenikov na vseh stopnjah. Ogromno je področje človekove dejavnosti, ki jo mora slavist nujno zasledovati, če hoče biti v šoli sodoben učitelj — domača in tuja literatura v knjižnih izdajah in revialnem ter dnevnem tisku, gledališče, film, jezik, teorija, metodika in še veliko drugega, kajti slavist ne more jemati svojega predmeta izolirano, ker je kot vsi drugi predmeti živ in povezan z najnovejšimi dognanji. Ob vsem tem slavistu največkrat zmanjka časa, zlasti seveda, če je pre zaposlen, za samostojno poglobljanje v stroko, za osebno izpopolnjevanje, manjka časa za branje, za gledališče, za film, za seznanjanje z novejšimi metodami pouka. Vsega tega si pa vsi anketiranci močno želijo, vsi bi se radi izpopolnjevali v stroki, da bi bili na tekočem s sodobno književnostjo, jezikom in metodiko.

Glede na take zahtevne naloge in smotre pouka materinega jezika, ki bi jih morali obvezno in zavestno sprejeti vsi slavisti — vzgojiti namreč nov, globlji in primarnejši odnos do svojega materinega jezika, ki naj bi postal zavestno in bogato izrazno sredstvo tudi doslej neprizadetih članov naše jezikovne skupnosti — glede na vse to bo treba slavistu omogočiti, da se bo lahko svoji stroki temeljito posvetil, da bo lahko v šolskem okviru njegovo delo še smiselno in koristno. Ker bi slavist moral v celoti izpolnjevati obveznosti, ki mu jih predmet nalaga, če hoče doseči svoj perspektivni smoter, je nujno, da je njegova učna obveznost v mejah razumnosti, za delo, ki ga opravi, pa mora dobiti ustrezno nagrado. Vsakršna drugačna rešitev gre na škodo učno-vzgojnih smotrov tega predmeta, kar pa je v protislovju z nameni naše šolske reforme.

Pavel Vozlič

VLOGA PROFESORJA-KNJIŽNIČARJA V REFORMIRANI GIMNAZIJI

V zvezi z reformo šolstva dobiva tudi dijaška knjižnica vedno večji pomen, vendar je še zmeraj nekaj postranskega, neko dodatno delo enega od slavistov na šoli, ki je za to delo le malo plačan ali pa celo nič. Ker je slavist obremenjen še z raznim drugim delom izven pouka, s popravilanjem zvezkov, z organiziranjem proslav, s pripravilanjem strokovnih aktivov in podobno, se ne more knjižnici tako posvetiti, kot bi se rad. Delo profesorja-knjižničarja ne obstoji samo v tem, da kontrolira izposojanje knjig, kar morda pod njegovim nadzorstvom opravljajo dijaki, marveč je veliko širše in globlje. Knjižnica naj bi dopolnjevala pouk vsestransko, a v prvi vrsti pouk slovenskega jezika, ki je po novem učnem načrtu skrčen npr. v gimnaziji na štiri tedenske ure, medtem ko je program sam zelo razširjen. Dalje naj bi knjižnica pomagala oblikovati dijaka v dobrega člana socialistične družbe in ga usposabljala za življenjske naloge. Za to ima profesor v knjižnici več možnosti kot katerikoli drug profesor, a moral bi imeti več časa za to. Dijaška knjižnica naj bi ne bila odprta samo nekaj ur tedensko ali morda po eno uro na dan, ampak nekaj ur na dan. Vanjo naj bi dijaki imeli dostop pred poukom in po njem, tako da bi si knjige lahko tudi sami ogledovali, jih jemali